Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GIOVANNI PITRUZZELLA
esitatud 26. veebruaril 2019[1]

**Kohtuasi C-33/18**

**V**
***versus***
**Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants,**
**Securex Integrity ASBL**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus, Belgia))

Eelotsusetaotlus – Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Üleminekusätted – Artikli 87 lõige 8 – Määrus (EMÜ) nr 1408/71 – Artikli 14c punkt b – Erandid üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõttest – Topeltkindlustus – Taotluse esitamine selleks, et kohaldataks määruse nr 883/2004 alusel kohaldatavaid õigusakte

1. Käesolev kohtuasi puudutab eelotsusetaotlust, mille on esitanud Cour du travail de Liège (Liège'i kõrgem töökohus, Belgia) määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta[2] artikli 87 lõike 8 tõlgendamise küsimuses.

2. Tegemist on üleminekusättega, mille eesmärk on reguleerida olukordi, mille puhul määruse nr 883/2004 jõustumise tulemusena 1. mail 2010 kohaldatakse isiku suhtes mõne teise liikmesriigi õigusakte kui see, mille õigusaktid kehtisid tema suhtes vana määruse (EMÜ) nr 1408/71[3] alusel, mis tunnistati kehtetuks ja asendati määrusega nr 883/2004.

3. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma eelotsusetaotluses sisuliselt teada, kas määruse nr 883/2004 artikli 87 lõiget 8 kohaldatakse niisuguses olukorras nagu tema menetluses olevas kohtuasjas, mis puudutab isikut V, kes määruse nr 883/2004 jõustumise hetkel töötas ühes liikmesriigis ja tegutses füüsilisest isikust ettevõtjana teises liikmesriigis, mistõttu oli tal topeltkindlustus. Tegemist on esimese korraga, mil Euroopa Kohtul palutakse tõlgendada seda määruse nr 883/2004 üleminekusätet.

## I. Õiguslik raamistik

4. Määruse nr 1408/71 artikli 13 lõikes 1 kodifitseeriti üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõte ja nähti ette, et „[k]ui [artiklist 14c] ei tulene teisiti, kohaldatakse käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvate isikute suhtes üksnes ühe liikmesriigi õigusakte".

1 Algkeel: prantsuse.

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (ELT 2004 L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrusega (EL) nr 988/2009 (ELT 2009, L 284, lk 43) (edaspidi „määrus nr 883/2004").

3 Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes, muudetud ja ajakohastatud 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3), viimati muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta määrusega (EL) nr 592/2008 (ELT 2008, L 177, lk 1) (edaspidi „määrus nr 1408/71").

5. Siiski, erandina sellest põhimõttest oli määruse nr 1408/71 artikli 14c punktis b koosmõjus selle määruse VII lisa punktiga 1 sätestatud, et töötaja suhtes, kes tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana Belgias ja töötab teises liikmesriigis, kuuluvad samal ajal kohaldamisele kahe erineva riigi õigusaktid, s.o tema töötamise koha ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise koha õigusaktid.

6. Määruse nr 883/2004 artikli 11 lõikes 1 kinnitati üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõtet ja selle määrusega tunnistati kehtetuks kõik erandid, mis määruses nr 1408/71 olid sellest põhimõttest ette nähtud.

7. Määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 3 kohaselt kohaldatakse „[i]siku suhtes, kes tavaliselt töötab ja on tegev füüsilisest isikust ettevõtjana erinevates liikmesriikides, […] selle liikmesriigi õigusakte, kus ta töötab“.

8. Määruse nr 883/2004 artikli 87 „Üleminekusätted“ lõikes 8 on sätestatud:

„Kui käesoleva määruse tulemusena kohaldatakse isiku suhtes sellise liikmesriigi õigusakte, mis pole määratletud kooskõlas määruse [nr 1408/71] II jaotisega, säilitavad need õigusaktid kehtivuse, tingimusel et asjakohane olukord jääb muutumatuks, ja igal juhul mitte kauem kui kümne aasta jooksul alates käesoleva määruse kohaldamise kuupäevast, välja arvatud kui asjaomane isik taotleb, et tema suhtes kohaldataks käesoleva määruse alusel kohaldatavaid õigusakte. Taotlus esitatakse kolme kuu jooksul pärast käesoleva määruse kohaldamise kuupäeva selle liikmesriigi pädevale asutusele, kelle õigusakte käesoleva määruse alusel kohaldatakse, kui asjaomase isiku suhtes hakatakse kohaldama selle liikmesriigi õigusakte alates käesoleva määruse kohaldamise kuupäevast. Kui taotlus esitatakse pärast nimetatud tähtaega, toimub kohaldatavate õigusaktide osas üleminek järgmise kuu esimesel päeval.“

## II. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

9. V töötas 30. septembrini 2007 Belgias advokaadina. Advokaadina oli ta registreeritud Institut national d’assurances sociales pour travailleurs indépendants’is (riiklik füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusinstituut, edaspidi „INASTI“) ja sotsiaalkindlustuskassa Securex Integrity ASBL (edaspidi „Securex“) liige.

10. Kui advokaadibüroo, mille juures ta töötas, 30. septembril 2007 oma tegevuse lõpetas, nimetati V üheks büroo likvideerijaks ja samal ajal lõpetas ta oma liikmesuse Securexis. Järgmisel päeval, 1. oktoobril 2007 hakkas ta tööle Luksemburgis asutatud äriühingus ja alates sellest kuupäevast oli ta töötajana kindlustatud Luksemburgi sotsiaalkindlustusskeemis.

11. INASTI palus 2010. aastal V-lt selgitusi tema tegevuse kohta likvideerijana. V vastas, et talle makstud likvideerija tasudest ei tulene, et ta oleks füüsilisest isikust ettevõtja või et ta oleks kindlustatud füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusskeemis.

12. INASTI tegi 2013. aastal Securexile teatavaks V poolt likvideerijana saadud 2008., 2009. ja 2010. aasta tulude kohta käiva juurdemakse otsuse. Sellest lähtudes teavitas Securex V-d, et ta on alates 1. oktoobrist 2007 olnud täiendavalt kindlustatud kõnealuses skeemis ja et seetõttu tuleb tal ajavahemiku 2007–2013 eest maksta üle 35 000 euro sotsiaalkindlustusmakseid ja lisatasusid.

13. V vaidlustas selle kirja tribunal du travail d’Arlonis (Arloni töökohus, Belgia). Samal ajal palus ta Securexil arvata end alates 2014. aastast välja täiendavast sotsiaalkindlustusskeemist ja esitas tõendeid, et alates 1. jaanuarist 2010 tegutses ta kaaslikvideerijana tasu saamata.

14. Kuna tribunal du travail d'Arlon (Arloni töökohus) jättis tema hagi rahuldamata, esitas V eelotsusetaotluse esitanud kohtusse esimeses astmes tehtud kohtumääruse peale apellatsioonkaebuse, milles ta väidab eelkõige, et määruse nr 883/2004 kohaselt ei saa INASTI ja Securex nõuda vaidlusaluste maksete tegemist.

15. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb, kas sellises olukorras, nagu V puhul – kus otsus tema kindlustamise kohta täiendavas Belgia sotsiaalkindlustusskeemis on tehtud tagantjärele 2013. aasta detsembris – pidi ta selleks, et talle kohaldataks määrust nr 883/2004, esitama kolme kuu jooksul sõnaselge taotluse määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tähenduses.

16. Neil asjaoludel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1) Kas [määruse nr 883/2004] artikli 87 lõiget 8 tuleb tõlgendada nii, et isik, kes enne 1. maid 2010 alustas töötamist Luksemburgis ning tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana Belgias, peab selleks, et tema suhtes kohalduksid [määruse nr 883/2004] alusel kohaldatavad õigusaktid, esitama sellekohase sõnaselge taotluse ka juhul, kui ta ei olnud enne 1. maid 2010 Belgias üldse kindlustatud ning tema suhtes kohaldati füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusskeemi käsitlevaid Belgia õigusakte üksnes tagasiulatuvalt pärast 1. mail 2010 kulgema hakkava kolmekuulise tähtaja möödumist?

2) Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas ülalkirjeldatud asjaoludel esitatud määruse [nr 883/2004] artikli 87 lõikes 8 nimetatud taotlusega kaasneb määruse [nr 883/2004] kohaselt pädeva riigi õigusaktide kohaldamine tagasiulatuvalt alates 1. maist 2010?“

## III. Õiguslik analüüs

17. Sissejuhatuseks tuleb märkida, et pärast seda, kui Euroopa Kohus oli kodukorra artikli 101 kohaselt palunud eelotsusetaotluse esitanud kohtult selgitusi, täpsustas asjaomane kohus, et määruse nr 883/2004 jõustumise hetkel võis järeldada, et V-le kui füüsilisest isikust ettevõtjale kohaldati Belgia õigusakte tulenevalt tema tegevusest likvideeritava advokaadibüroo likvideerijana.

18. Seetõttu tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu eelotsuse küsimusi analüüsides võtta arvesse seda eeldust[4].

19. Nüüd, kui see on täpsustatud, siis eelotsuse küsimustes küsitakse sisuliselt seda, kas määruse nr 883/2004 artikli 87 lõiget 8 kohaldatakse sellises olukorras nagu V puhul.

20. Esimese küsimusega soovitakse kindlaks määrata, kas seda sätet tuleb tõlgendada nii, et isik, kes määruse nr 883/2004 jõustumise hetkel, s.o 1. mail 2010, töötas ühelt poolt ühes liikmesriigis (praegusel juhul Luksemburgis) ja kellele seetõttu kohaldati selle liikmesriigi õigusakte, ning teiselt poolt tegutses füüsilisest isikust ettevõtjana Belgias ja kellele füüsilisest isikust ettevõtjana kohaldati Belgia õigusakte, pidi selleks, et talle kohaldataks määruse nr 883/2004 alusel kohaldatavaid õigusakte, esitama sellekohase sõnaselge taotluse vastavalt nimetatud määruse artikli 87 lõikele 8.

21. Jaatava vastuse korral soovitakse teise küsimusega kindlaks määrata, kas selline taotlus, mis esitatakse antud asjas kõne all olevatel konkreetsetel asjaoludel, toob kaasa vastavalt määrusele nr 883/2004 kohaldatavate õigusaktide kohaldamise tagasiulatavalt 1. maist 2010.

4 Seevastu asjaolu, et otsus, mis käsitles tema kindlustamist täiendavas Belgia sotsiaalkindlustusskeemis, on tehtud tagantjärele, ei ole määruse nr 883/2004 sätete analüüsimisel asjakohane. Nimetatud määruse eesmärk ei ole määrata kindlaks õiguse sotsiaalkindlustushüvitistele olemasolu sisulised tingimused ja need tingimused määratakse põhimõtteliselt kindlaks liikmesriikide endi õigusnormides (vt selle kohta 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus Brey, C-140/12, EU:C:2013:565, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika ning 14. juuni 2016. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ühendkuningriik, C-308/14, EU:C:2016:436, punkt 65.

22. Kõigepealt tuleb tagasi lükata Belgia Kuningriigi esitatud vastuvõetamatuse vastuväide. Ta väidab, et need kaks eelotsuse küsimust ei kajasta tegelikkust ja vaidluse eset ning tõstatavad seetõttu probleemi, mis on üksnes hüpoteetiline.

23. Sellega seoses tuleb aga märkida, et kohtupraktika kohaselt on juhul, kui siseriiklike kohtute esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse sätte tõlgendamist, Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud neile vastama, välja arvatud juhul, kui on ilmne, et eelotsusetaotluse tegelik eesmärk on saada Euroopa Kohtult otsus kunstliku vaidluse alusel või soovituslikke arvamusi üldiste või hüpoteetiliste küsimuste kohta, et liidu õiguse tõlgendamine, mida palutakse, ei ole mingil viisil seotud kohtuasja faktiliste asjaolude või esemega või ka juhul, kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele [5].

24. Mis puudutab esiteks Belgia valitsuse argumenti, mille kohaselt need kaks eelotsuse küsimust tuginevad valele faktilisele eeldusele, et V ei olnud enne 1. maid 2010 Belgias üldse kindlustatud, siis see on kaotanud asjakohasuse pärast eelotsusetaotluse esitanud kohtu vastust käesoleva ettepaneku punktis 17 osutatud selgituste küsimisele.

25. Teiseks tuleneb igal juhul selgelt Euroopa Kohtu ees olevast toimikust, et küsimus, kas selleks, et talle kohaldataks pärast 1. maid 2010 üksnes määruse nr 883/2004 kohaselt kindlaks määratud õigusakte, s.o Luksemburgi õigusakte, pidi V esitama selle määruse artikli 87 lõike 8 kohase taotluse, ja eelmisele küsimusele jaatava vastuse korral küsimus, millised tagajärjed on sellise taotluse esitamisel mitu aastat pärast seda tähtaega, mõjutab kindlasti eelotsusetaotluse esitanud kohtus menetluses oleva vaidluse lahendust. Nimelt mõjutab nendele küsimustele antav vastus otseselt aastate arvu, mille eest Belgia ametiasutustel on õigus nõuda V-lt võimalike võlgnetavate osamaksete tasumist.

26. Sellest tuleneb, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused ei ole kuidagi hüpoteetilised ja on seetõttu vastuvõetavad.

27. Sisulises küsimuses tuleneb toimikust, et määruse nr 883/2004 jõustumise hetkel kohaldati V suhtes erandina üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõttest, mis on sätestatud määruse nr 1408/71 artikli 14c punktis b koostoimes selle määruse VII lisa punktiga 1, kahe liikmesriigi õigusakte: töötajana Luksemburgi õigusakte ja füüsilisest isikust ettevõtjana Belgia õigust.

28. Esimese eelotsuse küsimusega soovitakse määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 seisukohast kindlaks määrata, millised tagajärjed tõi kõnealusele olukorrale kaasa selle määruse jõustumine.

29. Nendel asjaoludel leian, et kontrollimaks selle sätte kohaldatavust sellisele olukorrale nagu V puhul, tuleb seda sätet tõlgendada. Kui see üleminekusäte oli kohaldatav, oleks V selleks, et talle kohaldataks üksnes määruse nr 883/2004 alusel kindlaks määratud õigust, pidanud esitama selles ette nähtud taotluse. Seevastu, kui see säte ei olnud kohaldatav, oleks Belgia jaoks määruses nr 1408/71 ette nähtud erandi tühistamist arvestades ja vastavalt üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõttele, mis muutus määruse nr 883/2004 jõustumisega absoluutseks, tulnud V-le kohaldada üksnes viimati nimetatud määruse alusel kindlaks määratud õigusakte, s.o Luksemburgi õigusakte.

30. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada lisaks selle sätte sõnastusele ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on [6].

5 Vt 7. detsembri 2010. aasta kohtuotsus VEBIC (C-439/08, EU:C:2010:739, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

6 Vt eelkõige 21. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Klein Schiphorst (C-551/16, EU:C:2018:200, punkt 34).

31. Mis puudutab kõigepealt määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 sõnastust, siis ilmneb, et asjaomast üleminekusätet kohaldatakse juhul, kui määruse nr 883/2004 jõustumise tõttu kohaldati isikule mõne teise liikmesriigi õigusakte kui see, mille õigusaktid kehtisid tema suhtes määruse nr 1408/71 alusel.

32. Selle sätte sõnastus näitab seega, et seda kohaldatakse juhtudele, kui isiku olukord, kus talle kohaldatakse ühe liikmesriigi õigusakte, muutub olukorraks, kus talle kohaldatakse teise liikmesriigi õigusakte.

33. Nagu komisjon on õigesti märkinud, ei hõlma see säte sõnaselgelt seevastu selliseid olukordi, mis põhinevad määruse nr 1408/71 artikli 14c punktil b ning mille korral kohaldati samal ajal kahe liikmesriigi sotsiaalkindlustusalaseid õigusakte ja kui pärast määruse nr 883/2004 jõustumist jäid kohaldatavaks neist kahest ainult ühe liikmesriigi õigusaktid.

34. Määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 kohaldamatust sellises olukorras nagu on kõne all eelotsusetaotluse esitanud kohtus, kinnitab minu arvates muuseas ka selle sätte kontekst ja asjaomase määrusega taotletavad eesmärgid.

35. Mis puudutab seejärel konteksti, siis tuleb märkida, et määrusega nr 883/2004 tühistati kõik üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõtte erandid, mis olid olemas määruses nr 1408/71. Määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 tõlgendus, mis sõnastusest kaugemale minnes laiendaks topeltkindlustust ette nägevat erandi korda, oleks minu arvates vastuolus määrusega nr 883/2004 loodud süsteemiga, mis tugineb absoluutseks muudetud üksnes ühe liikmesriigi õigusaktide kohaldamise põhimõttele.

36. Samuti, mis puudutab määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 eesmärki, siis on kindlaks määratud, et selleks on vältida uuele määrusele üleminekul kohaldatavate õigusaktide ulatuslikku muutmist ning võimaldada asjaomasele isikule seoses kohaldatavate õigusaktidega pehmet maandumist, juhul kui määruse nr 1408/71 alusel kohaldatavate õigusaktide ja määruse nr 883/2004 eeskirjade alusel kohaldatavate õigusaktide vahel esineb lahknevus[7].

37. Nendel tingimustel, nagu seda rõhutas ka komisjon, räägib asjaolu, et määrusega nr 883/2004 tühistati määruses nr 1408/71 olemas olnud topeltkindlustamise võimalus, selle käsitluse vastu, et määruse nr 883/2004 artikli 87 lõike 8 eesmärk võis olla sellise nimetatud määruses tühistatud võimaluse põlistamine.

38. Eeltoodust järeldub, et minu arvates ei ole määruse nr 883/2004 artikli 87 lõige 8 kohaldatav sellises olukorras nagu V puhul, kellele selle määruse jõustumise hetkel kohaldati määruse nr 1408/71 artikli 14c punkti b kohaselt samal ajal kahe erineva liikmesriigi õigusakte.

39. Selle järelduse tõttu ei ole minu arvates vaja vastata Belgia valitsuse argumentidele määruse nr 883/2004 artikli 87 lõikes 8 sätestatud tingimuse tõlgendamise kohta, mille kohaselt selleks, et määruse nr 1408/71 alusel kindlaks määratud õigusakte jätkuvalt kohaldada, peab „asjakohane olukord“ jääma muutumatuks. Nimelt muutub selle tingimuse tõlgendus asjakohaseks üksnes siis, kui artikli 87 lõige 8 on kohaldatav, millega ei ole minu arvates kõne all olevas asjas eeltoodud kaalutlusi arvestades tegemist.

40. Järelikult selleks, et V-le kohaldataks 1. maist 2010 üksnes määruse nr 883/2004 alusel kindlaks tehtud õigusakte, s.o nimetatud määruse artikli 13 lõike 3 kohaselt Luksemburgi õigust, ei pidanud ta esitama määruse nr 883/2004 artikli 87 lõikes 8 sätestatud taotlust.

7 Vt praktiline juhend kohaldatavate õigusaktide kohta Euroopa Liidus (EL), Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) ja Šveitsis, mille valmistas ette ja kiitis heaks sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise halduskomisjon (ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11366&langId=et, lk 47).

41. Arvestades lahendust, mida ma Euroopa Kohtule soovitan, ei ole teisele eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele vaja vastata.

## IV. Ettepanek

42. Eeltoodut arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata cour du travail de Liège'i (Liège'i kõrgem töökohus, Belgia) esitatud küsimustele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta artikli 87 lõiget 8 tuleb tõlgendada nii, et seda ei kohaldata isiku suhtes, kellele nimetatud määruse jõustumise hetkel, s.o 1. mail 2010, kohaldati nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes artikli 14c punkti b kohaselt topeltkindlustust. Selleks, et talle kohaldataks määruse nr 883/2004 alusel kohaldatavaid õigusakte, ei pidanud selline isik seega esitama sõnaselget taotlust selle sätte tähenduses.